

МІСЯЦЬ СВІДОК

— 1 —

ДРУГІ ОПОВІДАННЯ.

РГ 3940
М5

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ
В КАНАДІ.

МІСЯЦЬ СВІДОК

— I —

ДРУГІ ОПОВІДАННЯ

ВІННІПЕГ, МАН.
УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
1916

PG 334
M5

МІСЯЦЬ СВІДОК

— — —
Новеля.
— — —

I.

Се було в Буковинських горах, з околиці між Кач—ю і П—ю року 18... Ліси були тоді майже непроглядні, а дороги тяжкі і тут і там проводили лісами.

Одного разу їхав молоденький богослов Микола У. до своєї матері на ферії. Був се одніський син пезаможної вдовиці по священику, що з нетерпеливістю ожидала часу, з котрім покінчить він свої теологічні студії, оженить ся і, бути може, як що захоче се Господь Бог, стане ся панотцем в селі, в котрім прожила від смерти мужа самітна.

Віддаючись ріжним мріям про свою дитину, вона бачила його вже в довгій поважній рясі молодим панотцем, з гарною і богатою невісткою, з діточками, котрих як бабуня безгранично любила і дозирала. Знов иншим разсм показувала їй уява його парохом протоереєм з червоним поясом. Бачила, як їздив червоним повозом, дорогими кіньми, приймав тут і там навіть самого владику в себе, і як тішив ся у всіх і всюди щирою симпатією і поважанем. В його комнатах блистіло заможністю, пишались по стінах, помості і диванах прекрасні чистої

вовни домашнього виробу килими. Напримір килими у взорах, як їх тутешні околиці називають, і знов другі модні — в рожах: червоних, рожевих і синніх. А все дарунки і належности парохіян, котрі його її Миколку, на руках носили, і як то кажуть, вже з замолоду за свого будучого пароха і батька уважали.

Отсе все її Миколка, що побіч того що був найліпшою дитиною в світі, показував з себе на будуче і добрим господарем. Як прибуває на ферії до дому, почавши від наймолодших літ, помагає і доглядає їй все в господарстві. В неї служби крім одної підстаркуватої штигулькаючої жінки нема, тож поза хатою треба комусь господарства доглядати. Особливо підчас сїножати становить він її праву руку. Вона і свого року вижидає його з нетерпеливістю, як і що літа в сїй порі. Вже аж привиджує ся він їй. Вже десь і вусики кинули ся йому над молодими губенятами, думає вона собі; він же вже на другім році богословія. Вже десь і про молоденьку дівчину любку мріяло його серце, про женячку — хоч до того йому ще час. Все те мусить вже бути в її Миколки, а вона його не має коло себе, не бачила так довго. Не бачила ні його очищі молоді, що нагадують так батька, ні пестити його не може, як се мамине серце бажає. Все ще треба ждати і числити ся з тижнями, з днями і ночами, все ще треба вдоволити ся листами від нього; своїми мріями, споминами, все ще далеко він від неї, вона мусить ждати. Але врешті не довго має вона чекати, ще кілька тижнів, кільканайцять день. І

уплинуло і зменшило ся врешті і їх до того, що вже лиш день два і він надіде. Та нехай вже. Вже вона жде, вижидає його. Так як передвчора виїхав він з Ч... як вчора пересів вже на яку наймлену фіру, бо своїх коней вона вже від смерти свого панотця не тримає, по нього вислати не може — треба наймочими їхати.

Тим то вона жде — а він їде.

І справді він, Миколка, їде.

Вибравшись остаточно з Ч... кот теологічної митрополії, закулавши для матери і для себе се і те, прибравшись в дорогу святочно мов на торжество, молодий щасливий, нечуже на волю випущений птах, сів на мужицьку фіру із стації і їде.

Материні думки при нїм, і його діточі при нїй.

Вже від раня їде він; але доперва від трьох годин спочиває його око на горах, скалах і лісах і він чує ся в своїй батьківщині, хоч до дому ще далеко. А яке повітре обнімає і нестить молоду грудь, гладить його шию, — чиста роскош! і він чує ся невимовно щасливий; і то сміє ся його душа, то плаче! Він їде врешті до дому, він щасливий! Вирвав ся остаточно з-за тих мурів, хоча нищні, славні з своєї краси, всеж таки його держали мов вязня і позбавляли тут і там особистої свободи.

„Ідьте скорше, бадьо Георгі!“ просить він чоловіка, що згодив ся від стації довести його своїми здоровими, міцними гуцульськими кінсьми аж до дому до матери. „А хибаж я не їду?“ питає згорблений на козлі господар-фірман, ссе

свою люльку і від часу до часу кляпаючи з легка свої грубі майже круглі гуцули-коні. „Я їду”.

Говорили зразу живо і балакали, а далі оден по другім вмовкли. „Зробіть місце коло себе, бадіко...” обізвав ся десь як сонце клонило ся до заходу богослов. „Скучно мені з заду за вами сидіти. Так коло вас буду дивити ся на коні, і не так поволи буде час сходити. Не знати на котру будемо в дома. Мабуть самою пізною, глибокою ночею”.

Хлоп здвигав плечима. „Десь поза північ”, відповів похмуро. „Дорога тяжка... як самі бачите, камениста, оден кінь згубив підкову, підбив ногу і скорше я не можу їхати”.

На ті слова Микола витягнув свій годинник, а був се гарний, пишний золотий годинник, що остав ся йому по смерті батька, на зовсім таким же грубім ланцюху... і він поглянув на нього. Дивив ся на нього, неначе не довижував добре, хоча в нього очі молоді і добрі, але остаточно переконав ся, що годинник показує справді саме три чверти години на першу.

„А се що? — кликнув з зачудованєм більше до себе, чим до чоловіка — він стоїть?” — і почав наново приглядати ся годинникови. „Я ж накрутив його!” звернув ся до мужика, що сидів спокійно, байдужно без зрозуміння механізму годинника, та за те, мов загіпнотизований пишнотою золота, витріщаючи ся непорушно на годинник в руках молодого чоловіка. „Я пам'ятаю добре, що я накрутив його нині зранку, заки виїхав. Отже не пора була йому ставати, хиба аж завтра рано або в полудне. А він ось,

став на три чверти на першу майже 5 — 6 годин скорше, чим повинен. Чудно!"

„Саме на час, як будемо вже недалеко вашого села паничу", обізвав ся мужик, і сказавши се, замовк, хляпнув знов батогом по хребтах коней, а за хвилину поглянув знов на годинник, котрий лежав ще в руках молодого хлопця, саме в тій хвили коли Микола, поглянувши ще раз на нього, замкнув його і запихав до кишені.

„Паничу!" запитав.

„Що там бадь?"

„Покажіть мені сей ваш годинник".

Микола показав.

„Дайте в руки".

Микола дав.

„Добре важить" сказав коротко.

„Се чисте золото, бадь".

„Чисте золото", повторив мужик, поважив ще раз задумчиво годинник, вдивляючи ся при тім на молодого чоловіка, мов заслухуючись при тім в що і віддав назад годинник.

„Богато коштує?" — Спитав.

„Не знаю докладно. Унаслідив по батькові".

„Але прецінь, що може вартувати такий годинник"?

„З ланцюхом зі сто двадцять гульденів... а може і більше; не знаю".

Мужик більше не питав.

Вмовкши оттак оба, вони їдуть знов далі, не промовляючи оден до одного ні слова.

Мужик згорбившись як передше, висадив

плечі одягнені в киптар, обернений на верх, волоссям ніби могутчу силу яку, спозираючи лише від часу задумчиво і допитливо з під густих чорних як вугіль брів на молодого богослова.

Лице в нього було обросле густою бородою, а по плечах товклись підчас їзди густі і чорні луски.

Микола їде і роззирає ся.

Так пишно, чудово їдеть ся отсею околицею; зеленє ліса, куди око не гляне; скелі, що підносять ся мов стіни тут і там перед очима рівно в гору, або знов камінь. Се велитні, що висаджались в гори і ніби туй, туй, зваять ся з гори, роздавлять переїзших на прах. Все те займає молоденького богослова, цікавить, і він не дізнає нудьги.

Нараз чоловік здержує коні.

„Чому хочете ставати?“ питає Микола.

„Вже час попасти трохи коні“, відповів той. „Незадовго почнеть ся тяжка дорога під гору в ліс, тож треба щоб трохи відпочали!“ І з тими словами здержує коні цілковито і вони стають. Господар кидає коням під ноги сіно, відтак витягає десь з глибини воза вузлик з мамалигою і бриндзею — і починаєть ся відпочинок.

Микола також не був від того, щоб не перекусити де що. Їзда на простім возі, по камінистій дорозі, свіже повітре і здоровле викликали в ній здоровий і добрий апетит. Розпакував свій звиток і попоївши добре зліз з фіри, ляг на зелену мураву недалеко берега ріки Молдави, що плила попри дорогу, і закуривши

папіроску, задивляв ся на пишну, гучливу гірську ріку, що понабравши в бігу потоки, змоглась і сунулась тепер маєстатично, а разом живо голосно в перед.

Мило йому так і добре, і заглубляє ся він в погляді на воду, що від недалекого ліса набрала ся неначе зеленої барви і здавала ся якоюсь бездомною.

З одної сторони берега, тої, що притикає до ліса, розросла ся місцями густа буйна лозина і ніби заповідає обіч себе глибину.

Микола дивить ся і мірить глибини води очима, але через зеленяву її барву, що мерехтить йому перед очима не є певний чи глибока вона, нараз обзиває ся:

„Бадьо Георгій, а глибока тепер отся ріка?”

„Та як видите”, відзиває ся мужик ляко-нічно.

„Місцями вона здає ся глибша, але ось коло берега здає ся не дуже то... каже Микола.

„Має вона і глибокі місця, особливо туди, де лозина поростає. З лиця вона здає ся ніби спокійна, ніби свою силу в собі зачинає, але по-пробуйте її лиш перейти, то гай, гай як потягне Вас бульбона в безодню!”

„Я б мав охоту скупати ся заки поїдемо дальше”, сказав і оглянув ся навкруги молодий хлопець.

Сонце вже послідні проміні сховало за верхи, і ніби лиш золотавий фон лишив ся на заході, де воно зникло.

„Купайте ся здорові!” сказав мужик, і по його лиці промайнув вираз нетерпеливості.

Відтак звязавши свій клунок з останками їди, встав і звертаючись до коней додав: „Але не гайтесь! я лиш коні напою, і рушаємо далі. Я б рад ще за днини дістати ся до ліса, щоб ще перед північю виїхати з нього. Лісна дорога... довга. Сказавши се чоловік витягнув з високого череса капшук і люльку і почав поволи її набивати. Набивши приступив до молодого богослова, що саме допалював другу папіроску.

„Дайте трохи вогню, паничу — обізвав ся”, най запалю собі люльку. Ви йдіть купайте ся, я за той час викурю, а заки Ви вилізете з води, я напою і запряжу коні і поїдем далі”.

„Добре” відповів Микола, і впослідне глянув допитливим поглядом на шумливу воду.

Пишна вона була і приманчива отся гірська вода під лісом, — і в мить перебігло око молодого хлопця по ріці за відповідним місцем до купання.

На одну хвилинку здержало ся на поверхні недалеко лоз. Щось неначе манило його купати ся там, неначе формулувалось в бажане віддати ся тій воді, мов притягаючій силі-потузі. Але лиш через одну одніську хвилинку. В слідууючій вже стрясло ним якимсь жахом, і він звернув ся до чоловіка, що мов вижидав чого та, не рухаючись ні на волосок і дивив ся допитливо на нього.

„Не буду вже нині купати ся” сказав відтак. А далі, як би за внутрішнім наказом, виняв з кишені годинник, поглядів якийсь час задумчиво на нього і врешті обізвав ся; „Зараз пів

до осьмої; трохи пізно, щоб ще лізти в гірську воду. — Не гадаєте?"

„Як хочете", відповів чоловік рівнодушно, і все ще не рухався з місця, не спускаючи ока з годинника, ба навіть нахилив ся Миколі по над плечі, щоб поглянути лініше на золоте чудо.

Нараз спитав: „почім пізнаєте Ви час на zegарку паничу?" Той підняв на чоловіка очі і усміхнув ся весело. „Як хочете то пождіть на хвилю-дві навчу вас розуміти ся на годиннику. „Чому ні?" обізвав ся мужик, і по його грубій лиці перебігло щось мов світло вдоволяюче." Як Ваша ласка — додав, то навчіть. Але говоріть по маалу і показуйте по кілька раз добре, щоб заїхавши до дому я все те не забув. Молодий богослов як перше усміхнув ся. „Не журіть ся", відповів не оглядаючи ся за ним „я Вас так навчу, що через ціле жите запам'ятаєте. Станьте тут коло мене і вважайте добре".

„Добре" відповів з поважанем але zarazом зворушенням послушенням мужик, і став близько плечий свого молодого вчителя.

„Отже так: то кружелці — розпочав Микола своє толкованє вказуючи пальцем на кружево чисел на годиннику — „Ви се бачите?"

„Бачу" почув ся грубий мов басова струна але глухий, кеначе дрожачий голос зі сторони чоловіка.

„А отсі дві стрілки — бачите?" питав далі Микола, вказуючи знов сим разом вже на стрілки годинника.

„Бачу".

„Одна довша, а одна коротша. Уважайте,

бачите?"

„Бачу“.

„Тепер уважайте“. І по тих словах поглянув Микола поважно, допитливо на свого над годинником низько похиленого ученика. В тій хвилі підняв той свої очі на молодого чоловіка, їх погляди стрінулися і Микола перелякався тих очей. Ніколи в життю не бачив він такої страшної жадоби як в сій хвилі в очах свого ученика.

„Бадьо Георгі!“ кликнув з переляканим зачудованем.

Мужик сполохався. Чи синих щирих очей молодого хлопця? Не відповідаючи словом на поклик богослова, він схилив на ново пелехату голову над годинником на долоні хлопця і глядів. „Далі“... говорив важко віддихаючи, мов борючись з невидимою силою, мовчки і витріщався як перше на годинник.

Микола знов почав. Стояв і толкував виразно, щиро і понятно, рівним, ясним голосом, як толкується малим, розумним дітям, о котрих знаємо, що вони нас добре розуміють, а мужик глядів мовчки і слухав. Слухав неначе всім єством своїм не обзиваючись ні на словечко. Нараз підняв Микола руку з годинником в гору.

„Куди дивитеся Ви чоловіче?“ спитав зачудований. „Ви не дивитеся на самий годинник, але на спід його верхньої покривочки!“

І справді. Мужика очі були мов гіпнозою приковані до отвореного золотого вершка годинника, котрого спідна сторона з чистого зо-

лота аж сяла, і на якийсь час прикувала до себе очі мужика.

Мужик мов на лихім зловлений, витріщався перелякано на молодого чоловіка, а відтак почухавшись за вухом говорив змішаним голосом: вже буду дивити ся, паничу, куди кажете і уважати. Якось загадав ся, і задивив ся вмісто на кружево — на спід покривки годинника. Але бо і не дивуйте ся! вона така красна та дорога, що хоч би і не хотів, вона сама за очі хапає. Я все памятаю що Ви казали. Микола усміхнувся.

Відтак, потолкувавши ще якийсь час чоловікови по раз третий, як пізнавати цілі години, далі половини і чвертки, Микола врешті скінчив.

Скінчивши, замкнув годинник і подержав його ще якийсь час в руках. Мужик ще стояв перед ним, і дивив ся на нього з під густих чорних брів неспокійно і блискучими очима — мовчав мов занімів.

Через незначну майже хвилину, мовчали так оба, дивили ся обопільно на себе. Микола ясно, поважно, а мужик неспокійно і нерішучо.

Та тут обізвав ся Микола перший. Скажіть мені тепер, чоловіче, по чім пізнати, коли годинник показує цілу годину?

Мужик подумав трохи, почухрав ся, а відтак задививши ся рівно на молодого хлопця перед собою відповів: „Як мала стрілка на нумері девятім, а велика на дванадцятім, тоді є рівно девята година”.

„А коли є пів до третої?” питав далі Ми-

кола.

Мужик подумав хвилину як перше і відказав: „Як мала стрілка показує на третю, а велика на шесту, тоді є рівно пів до третої”.

„Добре,” — відповів з вдоволеною повагою Микола і спитав далі.

„А коли є три чверти на чершу?”

Мужик як передше, подумав хвилину, а нараз мов на внутрішній наказ спитав.

„Коли? по днині чи по півночі?” І спитавши ся пождав. Та в місто відповіди, розреготав ся Микола на все горло, сердечно. Одначе побачивши змішане обличчє мужика перед собою, і здержуючи в собі сміх на дальше кликнув. „Все одно. по днині чи по півночі! але по чім пізнаєте се на годиннику?”

Мужик знов надумав ся хвилину — відтак видививши ся на Миколу відповів: „Як мала стрілка стане на нумері першім, а велика на нумері девятім, буде три чверти на першу!”

„Добре відповів Микола вдоволено, і поклавши мужика з щирою усмішкою по плечах, всунув годинник до кишені своєї камізельки і додав весело: „А тепер бадьо Георгі, запрягайте і— гайда, вїо! — Моя мама десь вже ладить скубе з наймичкою курята, а ми ще над Молдавою”.

„Зараз лишимо і Молдаву”, відповів поспішно мужик і згорбивши свою велику могутну стель позбирав послідні клапті сїна з під кінських копит, наложив на голову кантори, позачіпляв посторонки до орчиків, сїв на фіру

враз з Миколою і поїхали далше.

.....

Ідуть оба мовчки.

Оден з думками про матір далеко в горах; про місто, що оставив за собою, товаришів і молоденьку у Аглаю, дочку Румуна протоєрея, котру пізнав тому два місяці назад, і котра припала йому до вподоби так, що аж поезію зложив для неї. Як раз перед своїм відїздом, стрінув її ще в резиденційнім парку, поздоровив, уклонивсь їй, а відтак вернувши до дому, того таки вечера написав вірш. Вона переходила коло нього з своєю матір'ю, поважною, доброї туші дамою, котрої велика брошка з червоних коралів остала ся йому досі в пам'яті. А вона, Аглая, йшла скромненько поруч неї і стрінувшись з його очима, засоромилася до того, що горяча полумінь облила її личко геть аж під волосе.

Він сам не знав ще тоді, що також змішає ся побачивши її несподівано. Не знав і не сподївав ся сего по собі. Дперва гізнїйше пізнав що се таке. Знав і зрозумів, що вона припала йому до серця і, як відчував він, чи навіть не навше! Коби хоч раз ще такого щастя дожити! побачити ся і відчути враз, що одно одному припадає до душі, зливає ся в одно.

А все одна та хвиля зродила се, як поздоровляли ся, поглянули собі в очи. Він лиш низенько, повагою вклонив ся, і вона подякувала. А однак! ся одна дрібна хвилина називала ся щасте.

.....Над вечір, як парк був

опорожнений, і він пішов туди ніби перейти ся, йому до мрії вже від дитинства склонна вдача, подиктувала йому поезію, котру колись викінчить він найкраще і пішле її. Пішле з дому матері своєї, з поміж смерек і гірської краси яку вона в долах вихована, ніжна, біленька ще не знала. . . . .

Доїхали до ліса, густого, смерекового, а доїхавши стали. Озирались за собою.

Вони знаходили ся на верху гори перед лісом, мов перед темним світом глибокого мовчання. За ними остала ся дорога біла, нерівна і пуста. Мов великан-змій вила ся вона притулюючи ся то до гір то до ріки Молдави, а все однакова, пуста і біла і для подорожних приманчива.

„Тепер з Богом в ліс!“ обізвав ся нараз мужик і поглянув допитливо на молодого чоловіка.

Сей, вмiсто сидіти, на добре випакованім возі — скочив живо з фіри, і пустив ся йти лісом піхотою.

„Чого злізлисте з фіри паничу?“ Спитав нетерпеливо мужик.

„Бо хочу лісом піхотою йти!“ відповів весело Микола.

„Як так, то хиба аж ранком приїдемо до дому!“ кликнув неприємно мужик.

„То приїдемо ранком бадю. Тепер маємо місяць повний, і мені хочеть ся в такій ночі йти лісом пішки. Сеж чудово! Може побачу яке чудо... то і чому не побачити?“

„Буде нам обом чудо... як нападуть нас де які розбійники” закинув неприхильним тоном мужик.

Микола розсміяв ся. „Незнати що в нас обох знайдуть!” докинув весело, і ступив рівно і близько коло фіри, що сунулась лиш поволи лісовою дорогою вперед.

„То байка що знайдуть а важійше, що з нами зроблять.”

„Убють, бадю, що найгірше!” відповів все весело Микола — а більше негодні хочби і що зробити. Всі ми в руках божих як оден”.

„Та... всі”... відказав мужик неохочо, — і поглянув з під брів на золотий ланцюх у хлопця на груди, і вслід по тім на місце на груди, де ховав ся за семинарською одежею золотий годинник

„А он, у Вас zegарок!” кинув ніби з нехотя, і хляпнув батогом коней по хребті.

„Та відтак. Я не боюсь.” — Обізвав ся знов Микола. „Гадаєте, я такий слабий? Нехай лиш собі хто зі мною зачепить. Мої кулаки молоді і здорові!” — І оказавши се він помахав обома п'ястуками в глибину темного ліса, а зараз за тим сягнув за годинником.

„Як довго, гадаєте, будемо їхати лісом?” — Спитав звертаючи ся до мовчаливого мужика, що сидів згорбивши ся на фірі, та пригадуючи тою позицією і виверненим чорним на верх кнптарем на великанських, згорблених великих, волохатих павуків.

„Як від коней”... Відповів той. „Можна дві, можна і три години їхати. Отся дорога найліп-

ша, то я нею волію їхати, хоч иноді мені страшно переїжджати самому начею ліс."

„Ліс чудовий!..." Кинув більше до себе молодий хлопець і з тим розімкнув свій годинник, запалив сірник і поглянув на нього.

„Котра?" спитав мужик, і спинив блискучі очі свої з жадібним виразом на годиннику, в руках молодого хлопця.

„Десята".

„А коли будете накручувати zegарок?" Спитав мужик, що неначе любкою переняв ся годинником і його ходом.

Микола поглянув на мужика здивовано, а відтак сказав протяжно: Ко - ли ?

„А-як же; коли?" повторив мужик.

Микола подумав ся, а відтак неначе застановляючись над чим то і далше, говорив задумливо:

„Виїзджаючи нині рано я накрутив його, отже, як казав, мав би накрутити його знов аж завтра ранком. Але він, Бог знає чому, став мені на три чверти на першу вполудне. Я накрутив його наново, то тепер припадало б накрутити його завтра в полудне знов, в той сам час"...

„В три чверти на першу?" Спитав мужик нараз поспішно.

„Так".

„О пів ночі?" Спитав мужик неначе йому підсунув хтось те слово на язык.

Микола розсміяв ся і замовк.

„Ні бадіко, В ясний день... і ще до того і в хаті моєї матери; як що не схочеть ся мені вчинити се в иншу пору. Але байка". І засвистав-

ши весело якусь там пісеньку. Микола пустив ся дальше лісною дорогою, перед фірою.

..... Поволи їхав мужик за ним не спускаючи стрункої молодой постати з очей... та за те хоч і бачив її перед собою, думав заєдно про чудовий, дорогий золотий годинник, що знаходив ся у молодого чоловіка на грудях. Від хвилі як побачив він той годинник, особливо внутрішню сторону його зверхної покривочки, від хвилі, як діткнув ся він золота, держав його в своїй руці з ним неначе що зайшло. Мати, посідати той годинник... дотикати ся його... дивити ся на його, видавало ся йому нараз таким щастем, що йому від того уявленя неначе душу розяснило.

Але як дістати годинника, здобути його?

Молодий піп прецінь не дасть його.

Красти він його також не викраде, бо — і як-же ж? В і д о б р а т и ?

Буде боронити ся. Прийде до бійки, ще всадить за напад до криміналу, сором, кара, і Бог зна що инше.

Не йде. Але годинник він мусить мати. Будь що будь а м у с и т ь. Він се відчуває так виразно, неначеб йому се хтось виразно голосно сказав. І висадивши свої величезні плечі неначе ще більше на верх... він потонув в думках над способом, яким би добути упрягнене золото в свої руки...

А Микола йде лісом, і неначе чим раз глибше в більшу темінь потопає.

Дивний світ, оттакий смерековий ліс в ночі. Перед ним вузка дорога ніби туманна, біла

стежка, а високо над ним появляє ся місяць. Великий, пишний, розкішний, просто, осліпляючий і жде. І здає ся молодому чоловікови, що бачить він його — раз перед собою, крізь гилля, другий раз над собою — а по разови не бачить його цілком, хиба червоніє ся щось... здалека між деревиною.

Так чудно йдеть ся ночею лісом...так глухо відзиваєть ся далеконосно гуркіт колес, тупіт коней. Так дячно — а zarazом... так величаво... страшно і тихо.

Але йому не лячно... Навіть смереки не шумлять а мовчать... лиш тупіт коней чути виразно. На горі під небосхилом миготять і зорі. Тут і там він добачає крізь гилле.

Нараз йому хочеть ся оживити нічну лісову тишину своїм голосом і він гукнув на церковну ноту: „Господи помилуй!“... „Господи помилуй!“ перебігло лісом а відтак сховало ся...

Мужик здержав коні.

„Паничу!“ Кликнув заляканим, зворушуючим голосом.. „Паничу, мовчіть!“

Микола спинив ся на хвилю; далі завернув ся і приступивши близько до фіри — спитав: „Чому? Неспівати? Прецінь веселійше, як йти мовчки. Не збирає на сон.“

„Вам незбирає ся — але мені, що встав сьогодні як лиш зазоріло збирає ся“ відповів мужик, і ні з сього ні з того тріснув голосно з ба-тога.

„Але чому маю я неспівати лісом, як вам хочеть ся спати “

спитав Микола, вже подражнений мужицькою грубістю...

„Бо моглибисте на нас викликати розбійників або злодіїв.”

— І справді. — Не минуло ще хвилі, як параз гукнув відкись вистріл, і пішов лісом, ніби відстрашений противною стороною від подорожних...

„Чуєте?” Спитав мужик, і в його голосі задрожала неначе злоба.

„Чую. Може якийсь побережник...” відповів спокійним голосом молодий чоловік, і вслід за своїми словами — вхопився за драбину великого воза виповзнув ся на фіру і сів біля згорбленого мужика.

„Чекайте”... Сказав весело, „тепер хоч засипайте хоч ні, а не буде вам лячно, відай бадьо Георгі Вам лячно, що хтось там зза пів милі від нас гукнув з панівки. — Чи не так?” І сказавши се, хлопець схилив ся щоб поглянути в лице чоловікови. Але не доглянув. В тій хвилі сей схилив голову ще глибше над груди і не відповів.

Вмісто того шарпнув коней, тріснув їх по хребті і поїхав скорше.

Довго, довго їхали оба мовчки.

Микола без ляку з спокійною мов дитина душею, повною мрій і надій, повною чи не поетичного настрою. Його сон сеї ночі неначе обминав.

Коло нього мужик, сильна вдвое згорблена маса. Навкруги глибока тишина, переривана одностайним туркотом воза і тупотом кінських копит. На право і ліво блистять в моху світляки. Всюди сон і мовчане. Всюди темінь,

і святий спокій. Сам Господь здавало ся при
ляг до землі і спочивав: . . . . .

Нараз, рухає ся тяжка маса біля Миколи,
похиляє ся близько до його молодого лица і
обзиває ся грубим голосом.

„Спите врешті паничу?”

„Ні, бадьо Георгі. Я зовсім не сплю. А
бо-що? Ви гадали?...”

„Т-а-к. Я гадав...”

„Ні. Чи скоро вже виїдемо з ліса?” Спитав
питомець. „Вже де-далі дві години, як їдемо
самою деревиною”.

„Г а?”

„Їдемо вже довго лісом”.

„Ще трохи. Ще лиш якийсь час, і виїдемо
зовсім. Мені самому вже навкучило, і я радби...
скорше... над... ріку як... перше...”

„Вона весела, все щось своїм шумом плес-
котом розказує”. Ніби потішав Микола.

„А — я” відповів коротко мужик, вдарив
коней як недавно і знов замовк.

З за пів години може виїхали врешті з ліса,
і виїхавши під горбок, коні неначе невидимою
рукою здержані, станули. Але не довго стояли.

Мужик вдарив їх наново, але звірята оче-
видно помучені на добре, побігли зразу живій-
шим трапом, а далі перейшов трап в крок, а
відтак, полишені на волю, попали в цілком по-
вільний крок. . . . .

Виїхавши з ліса вони найшли ся чи не на
самім верху гори, з котрої видніла ся в долині
сюди і туди вюча ся прекрасна, біла дорога, що
манила з далека до себе, і до котрої саме мали

поволи зїздити...

Микола отверзений виїздом з ліса зітхнув повною грудю і поглянув мов освіжений округ себе.

Перед ним чудо.

Небо над н ми, величає, срібlistою імлою переткане неначе свята копула обняло все верхівля гір, що відбивало ся темними зарисами від нього. Високо на прозорім синявім небосхилі горів великан-місяць в пишній повноті... а далі зорі, ясні мерехтячі зорі, чудо яка сила! Тут і там по верхах підносять ся найвисші смереки під небосхил, і неначе переткані місячним сяєвом тонуть, розходять ся в нім...

Микола дивить перед себе мов загіпнотизований красою ясної ночі, пишнотою самого місяця, і його душа віддає ся, і ніби розходить ся в тій могутній, неописаній zarazom так тонкій красі, ніби злучаєть ся, з прозорістю срібlistої імлі і світлом місяця! Як йому чудно на душі, а zarazom як йому сумно! щось його тягне, щось його томить. . . . .

Він на хвилину схиляє голову і закриває рукою очі мов заслухує ся в оден вірш, що знає вже з давна і котрий неначе викликаний красою чарівної ночі виринає з глибини його душі і відзиває ся в пам'яті. Вірш німецький:

Eine stille monddurchleuchtete Nacht

bethoeret mir Herz und Sinn,

ergreift meine Seele Zaubermacht,

Kaum weiss wo ich bin —

Ergreifet mich Sehnen und treibet mich

(fort,

hinaus ohne Pfad und Ziel,
als barge die schimmernde Ferne dort
der suessesten Wunder viel.

Als sollte ich wandern weithin durchs Land
im flimmernden Mondenschein,
als suesse draussen am Wegesrand
das Glueck und wartete mein...*)

Нараз стають коні.

Він цього майже не помічає в своїм мрій-
нім настрою; але грубий голос мужика отве-
режує його, потрясає:

„Спите?“ гукнув — „котра година?“

„Ні, — каже, майже переляканий голосом
візника і сягає поспішно за годинником.

Витягнув... отвірає його... схиляє ся і при-
дивляється... „здаєть ся"... каже „як непомиляю
ся три чверти на першу“.

„Три чверти на першу“ — крикнув за ним
мужик, зіскакує з фіри, і одним рухом, пориває
за годинник враз з золотим ланцюхом на гру-
дях. „Давай сюди!“ — крикнув, а викрикнувши
починає обдавати молодого хлопця сильними

---

*) Тиха, місячна ніч засліплює моє серце
і почування, захоплює мою душу чародійною
силою, так що далі, я не знаю, де я...

Обгортає мене туга і гонить кудись, без
стежки і ціли, неначе-б осяйна далечінь хова-
ла в собі багато найсолодших див.

Неначе-б треба було мені десь далеко ман-
друвати краями серед мерехтячого місячного
світла, неначе-б десь там на краю дороги було
щастє і вижидало мене...

п'ястуками.

„Давай сюди!” повторив роззвіреним голосом „бо убю, кину в Молдаву і жадна собака не обізве ся за тобою!”

„Господь з тобою чоловіче!” крикнув з жахом молодий хлопець, „не тягни бо вдусиш!” і обхопила його мов кольосальна змія, стягнула з фіри і валить і бе до долу. „Давай годинник!”

„Свята памятка по батькови — змилуй ся, — не гріши... ратуй...те!”

„Ще і кричиш?” загудів мужик. „Гріху я не бою ся. Мені годинника.. годинника!” сапає і з тими словами чим раз більше стискає в ребрах молодого хлопця, майже роздавляє його.

„Бери... лиш не убий!” просить і бореть ся „Господь покарає!”.

„Господа не бою ся”.

„Бери, не вбивай!!...”

„Не вбивай? повторив диким звуком розбійник, — щоб відтак на мене виповів? Ні. Тобі паде смерть. Мене ти не здуриш!”

Не виповім, клянусь Господу! — лише... не вбий!!” молить і боронить ся остатними силами молодий, оголомшений п'ястуками.

Звалений розбійником до землі, хапає ся ще як може за коліна розбійника і благає „не вискажу...”

„Не вірю! крім тебе свідків нема.” І висхідши се присіла тяжка саса на грудях молодого, майже непритомного — і давить його. Великанські плечі мов в двоє побільшили ся, здрігають ся низше і визше.. рухають ся дов-

ший час, а відтак до останку задавляють горло...

„Не вис-ка-жу!” хроплять, зистогнують молоді уста.

Мені свідків не треба, не рухайся мой! І глибше, низше зхиляється маса, виростають плечі над грудьми зваленого до землі, сопе віддихаючи не людським віддихом...

„Місяць свідок!...” добуває ся нараз востаннє з уст молодого без голосу до вух убійника. „Місяць”... і більше нічого — утихає...

Ще хвилина дві, не рухає ся маса з грудей молодого. Хвилину дві, клячить і прислухує ся за рухами життя в молодих грудях; але не дослухавши ся — перечікує.

Відтак піднімає ся.

Плечі вирівнали ся, убійнича рука загарбала годинник — і стоїть на рівних ногах мов вкопана.

Ще дрожить вона з напруження; ще соплять груди в місто рівного віддиху, але очі витріщили ся вже з виразом вдоволення на полиск чистого золота в місячнім світлі...

Годинник не був цілком замкнений. Не успіла рука властителя закрити його.

Убійник нахилив ся близько і дивив ся. „Три чверти на першу”... прошептали його уста. „Три чверти на першу”. А вітак мов на внутрішній приказ підніс нараз годинник до вуха. Слухає. Годинник стояв.

Не йшов.

„Треба покрутити”... сказав до себе, і ди-

вив ся, оглядав на всі сторони дорогоцінний годинник, як до його взяти ся, хоч бачив, як робив се молодий чоловік.

„В полудне, в соняшний, ясний день баді-ко"... обізвали ся в нїм нараз слова нещасного „в полудне, в ясний день!"

І він знов прикладає годинник до вуха.

Нї. Він не йде. Станув.

Йому ще не час було на отсю годину стати. Чому станув?

Та не застановляючись довше над тим незначним явищем, він засунув годинник за хляву, вернув скоро до коней, сїв на фіру і поїхав. Раз оглянув ся за мертвим, відтак позирнув і на місяць. Той стояв все ще у всій розжареній пишноті своїй на імлісто синім небосклонї... і з поміж мерехтячих зірок глядїв непорушно... Довго, довго дивив ся на нього убійник, а коли остаточно місячне світло стало його очам долягати, він згорбив ся своїм звичаєм вигідно в двоє, потяг конї батогом, завернув фіру і вернув ся назад до ліса. . . . .

Майже два роки минуло від тої ясної, місячним сявом перетканої ночі. Убійство молодого богослова okazало ся без слїдів, і по мимо найострійших досліджень зі сторони суду, нещасливої матери і всеї громади не можливо було віднайти злочинника.

Глибоко в горах, в сусіднім селї від того, де переживала нещасна мати погибшого, переживав убійник. Газдівство в його було не аби яке, жінка добра і господарна і діточої кі-

лька. Все ведеть ся і держить ся, все розвиває ся як Господь приказав, лиш господар неначе не той сам що давно буь. Посивів передвчасно і від часу до часу утинає ся, нидіє під чудним смутком. Особливо як настає час, де впливає на небосхилі місяць в повни, освітлює все верхівля гір, зазирає чи не в кожде віконце, срібним магічним сяєвом своїм — саме тоді у-... д, порыває розпука, він качаєть ся на постелі з боку на бік, рие палцями в волосю, і сховає ся би найрадше... Господь знає де... „Місяць свідок"... відзиває ся в його пам'яті голос убитого, „місяць свідок" і так всюди і завше, доки не змінє місяць тиця, не ховає ся одною половиною за хмари.

От таке з ним...

Іноді встає, сідає на край постелі, опускає голову з довгими сумними кучерями глибоко на груди і сидить, карає ся. Ні, так вгадує суд над собою на суднім дни, або задумує ся до нестями над способом, яким видасть його „Місяць свідок". — Так, місяць його зрадить, видасть місяць! говорить, пророкує на дні його душі сумний голос і все єство його. От таке вертить ся ніч за ночею в його голові, формулує ся чим раз виразнійше, не дає спокійної хвилі, відбирає сон...

... Іноді знов викрадаєть ся нечутно на двір, ходить, блудить округ хати, спзирає мов силуваний неznаною силою кра-дом на місяць — але все се не помагає. Часами його неначе божевільне опановує; наводить на думку стратити ся. Відійти з світа потайно,

з шнурком на одній або другій галузи в лісі... Та лише гадка про жінку та діти, що добрі — і невинні в страшиному його грісі — здержує його від закінчення в такий страшний спосіб. День як день минає йому в роботі, в журбі, клопотах о хліб насущний — а прийде ніч, де він спочив спокійно, набрав сили на завтрашню днину — його сон уникає. Тому ввижається вбитий, причувають ся слова, „місяць свідок”; бачить і сам той незмінний місяць, которого срібliste сяєво, допроваджує його до божевілля, і він терпить неkelijkні, тайні муки. Вже і боронить ся, опирає ся великанській силі, що годинник продав він; і перейшов він в Бог значії руки. Вже пам'ять по страшнім учинку неначе на віки затерла ся — лиш він оден на всі гори мучить — карає ся місячними почамн, не паходить супокою...

З часом почав сивіти, підунадати на здоровлю, з душі його сміх зник на завіше, лиш ще жінка та діти, що незнають о нічім, все, для нього однаково дбайливі, щирі, піддержують його несвідомо додають охоти до життя.

.....

Одної такої прегарної місячної ночі, літом, неспить ся знов мужикови.

Вже пораз чи не п'ятнайцятий обертається він безсонно на постелі, мучить голову і душу питаннями, яким чином мігби зрадити його „місяць свідок” і не може заснути...

Врешті, щоб не збудити жінки шолопаном, обертаючись неспокійно з одної сторони на другу, він встає безшелестно з постелі і йде, сі-

дає на лавку під вікном. Не можучи однак перенести місячного світла — він закриває долонями лице, мов ховає ся від нього — і згорбившись своїм звичаєм спустив голову в низ, і — здавало ся пробував уснути сидячи...

Недовго сидів він от так... коли чує, коло нього щечест. Переляканий підймає голову — а перед ним стоїть його жінка.

„Ви знов не спите бадіко..." каже вона стурбована. шопотом і сідає коло нього на землю. „Знов мучить Вас якась недуга, грижа чі що там! - - що Вам такого бадіко? Скажіть мені, бійте ся Бога, і буде Вам лекше. Я вже від якогось часу вважаю, що Ви від часу до часу маєте все якусь грижу. Особливо як настають отсі ясні, божі ночі, що не можете спати, кидаєте ся в постелі сідаєте"...

„Болить Вас що, бадіко? Турбуєте ся чим та нехочете щоб і я про се знала?"

Так питала, допитувала ся жінка, і старала ся заглянути йому в очи, котрі закрив долонями — а сам мовчав дишучи важко, та зітхаючи так само.

„Іди спати, жінко... а мене лиши в супокою. Зараз ляжу і я." Відповів шопотом, щоб не побудили ся від голоснійшої розмови й діти. Мені нічо не хибує лиш не можу спати."

„Се не правда, бадіко"... заперечила жінка також шопотом. „Ви щось маєте на серцю — і лиш не хочете сказати."

„Як маю то моя журба — тобі до неї не мішати ся. Ти її не збереш з моєї душі — йди!"

„Може і зберу, бадіко. Чи довг затягли

який?" Питала стурбованим голосом — і приховзлась на колінах до нього ближше.

„Довг" повторив він гірко і усміхнув ся так само.

„Великий?" Допитувала вона, неначе потрохи врадувана, що дійшла до причини його смутку.

„Великий"... відповів стисненим голосом і відсунув її від себе. „Лиши мене. Йди спати, жінко!"

„Не піду бадіко!" відповіла вона присуваючи ся знов ближше і обняла мов благаючи оба його коліна. Той оден рух мов з рівноваги його вивів. Він трунув жінку від себе і просичав люто:

„Геть, спати кажу! ще і ти будеш моє серце гризти? Дай спокій кажу. Геть від мене! хіба під землю вже сховаю ся!"...

Жінка не кивалась з місця.

„Не піду, кажу"... відповіла. „Аж тепер не піду. Ви маєте гризоту, великий довг. Годину смерти своєї ніхто не може знати. Не дай Боже згинете — мене з дітьми Жиди з хати виженуть. Скажіть бадіко як і що; яж Вам жінка щира, вірна. Коли Вас не слухала, зраджувала?" І висказавши послідне слово, почала тихцем плакати.

„Не плач жінко, йди спати, то може колись і скажу"... Обізвав ся мужик потрохи тронутий жінчиною добротою.

„Не піду, доки не скажете, бадіко." Обізвала ся вона все ще пошльохуючи. „Не піду, не кивну ся з місця, абим знала, що до раня буду

тут сидіти”.

Убийник тими словами мов до розпучки доведений зарив в патлате волосі своє і зітхнувши тяжко — схилив ся низько над жінкою на землі і сказав здавленим, гірким а zarazом з неописано погідливим голосом: „Кобись не мала проклятого жіночого язика, то можеб і сказав тобі, що мене підідає, що мене живцем у землю з потайної гризоти кладе, ночами сон відбирає.”

„Не скажу — не писну — побий мене Боже!” заклала ся жінка, і схиливши ся миттю до долу діткнула ся чолом до землі, і поцілувала чоловічі ноги. „Не скажу — скорше занімію”...

„Памятай, що кажеш”... шепче він знов. Коли зрадиш ся проти кого... мене смерть чекає.”

„Господи!” Зойкнула з переляку жінка, і підняла руки в гору. „Нехай висушить мені язик, нехай осліпнуть очі коли слово скажу — лиш скажіть що є.”

Убийник через хвилину неначе боров ся, неначе рішав ся а врешті обізвав ся.

„Коли вже так — то ходім на двір! Тут могли б почути діти — і всім нам — кінець.”

..... Безшелестно мов кітка підняла ся жінка на ноги, і так само безшелестно вийшли обоє з хати.

Вийшли і стали.

На дворі ніч ясна і пишна.

Небо ніби купає ся в просвітленій сріблестим сяєвом місяця імлі — а сам місяць стоїть на небі — жевріє.

Навкруги тишина...

Перед хатою недалеко біла, сільська дорога, за дорогою гора, покрита лісом, а над всім тим конула небосхилу — засіяна зорями. Вони дрожать.

Він оглядає ся неспокійно „щоб, не дай Бог, хто не почув.” прошептав боязко, і приступив ближче до неї.

„Не бій ся. Все побите сном”.

„Я бою ся” шепче він знов, і витріщав ся мов божевільними очима через хвилю на місяць.

„Не бійте ся” повторяє вона сильнішим голосом, а сама починає чогось дрожати мов в пропасниці.

„Місяць!.. бовтнув він і повертає до неї лице... в тій хвилі біле, мов полотно.

Він оден, бадіко, бачить і чує нас. Він оден. Ходить і кажить...”

„Він мамцю...” відповідає мужик... і подав ся за жінкою мов п'яний. . . . .

. . . . . Сіли обое на приспу під білою стіною саме проти місяця і він розказав. . . . .

Коли скінчив і вона з заложеними руками, притуливши їх тісно до уст, сиділа з очима витріщеними на місяць, мов скаменіла — він сказав:

„Він мені грозить, жінко. Скільки разів не вплине в повні на небо, не викличе череди зізд за собою — все мені грозить і я караюсь — несплю. Пропав я, жінко, як мене він видасть, пропав на віки — а зі мною і Ви”...

„Треба каяти ся, бадіко... Господу молити ся. За бідного погибшого поману давати, — о-

бізвала ся вона неначе не своїм вже давним голосом, мов збудила ся з страшного сну — то може і не видасть. Треба каят ся. Ой!!” — і зітхнувши стоном мов взяла тягар над силу на свої плечі — встала з вільна і поволікла ся в хату.

Він за нею.

Йому лекше стало передавши їй свій гріх. Вона добра жінка.

Добре, що сказав.

.....
По тій сповіді він неначе віджив, і здавало ся неначе забув що перетерпів за місячні ночі, що відбирали йому сон. Набравши ся остаточно через сон назад давної сили, він взяв ся з давною охотою до праці. Між иншим почав частійше як передше виїздити в гурті з другими сільськими людьми з кіньми на заробіток. Вивозив сіль з К., вивозив матеріял на будову, вапно і т. п.

Виїзджаючи от так, чи не що тижня вертав иноді і підпитий. Так вело ся якийсь час. Зразу оправдував ся перед жінкою за свою п'яність коли вона кидала ся на нього, що протрачує з поміж дітей гроші в корчмі — і мовчав. Пізнійше однак не покидаючи того, почав відворкувати на її викиди — а далі сперечати ся і грозити.

„За мої гроші!” — викрикував „за тяжку мою працю не вільно мені і порції горівки з людьми в купі напiti ся? Ади моя курателя — ади! вчить свого чоловіка свіжого розуму — гай-гай!” і аж свиснув. „Май його для себе

доки не навчу тебе свого — пам'ятай!"
І нічо.

.....

Знов минає час.

Однак знов не все з добром минає він.

Мужик не покидав своєї привички, ба навіть змагає ся вона з часом у нього в силу.

Ледви що кілька ринських в місяць передає він з заробітку жінці. Решту мов в безодню топить в корчмі між знайомими візниками і іншими. Се чим раз більше і гірше гнівить і болить жінку, що за дітей і чоловіка дала б і душу свою.

Так часто густо, а далі і кілька раз тижнево.

„Мені треба до нього инакше взяти ся"... порішає в себе одного разу, коли її майже розпука брала ся дивлячи ся на його марнотравство — коли лучило ся таке, що по пьяному навіть і руку клав на неї та погрожував вбити її.

„За працю і добро мое, за щире мое серце!..." Жаліла ся сусідам, обтираючи сльози.
„Але — най там!"

..... Коли вернув одного разу під велике свято знов підпитий і вона переконала ся, що з грошей в його мошонці і сліду не було, вона счинила такий крик, що він хоч який пьяний, отверезив ся та попавши за її гнів і викиди в страшенну лють — побив її, переволік нею чи не всю хату „щоб попамятала" хто господар в хаті — і хто має слово. А на другий раз, „то і не кажу: с а м а знай що буде!" .....

Вратована дітьми вона підвела ся.
Біла як сніг, з болю, люти і пониження заіскрила на нього очима і — як стояла вилетіла з хати.

Коли вернула... не вернула сама.
З нею враз сусіди.

„Діти бачили”; говорила беззвучним голосом і спотнілими устами — вказуючи притім і на чоловіка... „діти бачили. Всю хату вимів мною і моїм волосем. Всю хату. А руки ось... чи не на все скалічив, зломив. Грозив мене ще і вбити, як вбив перед роками молодого сина старої попаді, щоб забрати від нього золотий годинник.

Убивана людська дитина — як розказував сам, не мала нікого живого в окрузі, і покликала за свідка місяць; — але я, люде добрі... жінка його, беру собі за свідків Вас, — людей живих...”

.....
Не минуло чотирнайцять день, як одного ранку появили ся в хаті мужика-убійника два жандарми. Закували в кайдани і повели з собою. Він признав ся до всього і не опирав ся.

Коли переступав в останнє поріг своєї хати, кинула ся жінка заголосивши за ним і волючучись на колінах вслід за ним, благала, кричала заєдно: „Возьміть мене з собою... я вину вата як він. Возьміть най згину з ним!...”

Убийник станув.

Блідий як смерть прошиб її очима мов ножем і відповів:

„За дітьми мені жаль — за тобою ні. Ти

гірша від мене." А до дітей, що висипали ся плачучи за ним, обернув ся і сказав:

„Моліть ся за мене. Моліть ся ясними, білими ночами, як місяць в повні стане. Ви моліть ся. Може се через Вас Господь простить мені. Ніхто не бачив — не чув мого гріху. Він оден його через місяць заздів. Моліть ся, він почує — бо до Вас я більше не верну. Місяць розлучив нас." . . . . .

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА.

ВЕСНЯНІ ПТАХИ.

—Їдуть!... Он з гори спускають ся...

По білому снігу, не швидко спускають ся вони майоріючи червоними башликами... Наче річка крови пливе у село. Ще кілька хвилин і криваві хвилі заллють його... І нічого не можна зробити...

— Багато наших забрали, але обійшло ся без кривавих подій.

Я не можу спати... Узка мов щілина камера, під самою стелею загратоване вікно, на столі блимає маленька лампа. Тиша. Така тиша мов би мене живьою замурували в домовині. Та воно, властиво, так і є. Може статись, що занедужає мама, або тато, що я робитиму тоді? Головою буду битись о ці кам'яні стіни?! Було-б так раціонально як те, коли-б я просила, щоб мене пустили провідати хворого...

Хотіла-б я знати, що робить ся там, у нас... Може ці останні події так нажахали народ, що він вже й годі?... Я навіть думати боюсь...

Якийсь гуркіт і гомін. Мабуть когось нового ведуть. Якась бідна душа переживає саме тяжкі хвилини—у перше входить у тюрму.

Ні, це за мною. Повезуть на північ.

Ніч. Холодна зимова ніч. Не зоряна, не місячна, вся з двох барв: чорної і білої.

Навкруг саней, на яких мене везуть, басують коні конвою, зачінають мордами мене по голові і спинають ся на диби наче от-от готові розбити сани та затоптати мене.

Везучи на вокзал мене провезуть поуз наш двір... Ніхто там не знатиме що я буду так близько... Може почують стугіт копит, може глянуть у вікно і в півтемряві побачать цей чорний поїзд. Їм буде тяжко і страшно що поуз їх двір повезли когось на страждання... І не знати муть що то мене. Вони будуть думати про те як швидко визволити мене, до кого їхати хлопотатись, коли їхати на побачення зо мною. А мене вже в тюрмі не буде, на кілька хвилин буду так близьенько біля їх і потім потяг повезе мене кудись туди далеко на північ... Але краще що вони не знати муть кого повезуть поуз їх...

Я цілком спокійна, хоч хвилинами здається, що ця дорога веде мене до смерті. Чи буде вона від того, що мене поволі замучать, чи від того, що я своєю волею вкорочу своє життя—все одно. Але це єдина моя втіха, що від страждання можна визволити ся смертю...

Мені себе не шкода, але не можу думати здаєсь що можу збожеволіти, коли згадаю про нашу справу... Не вже вона загинула?...

Не можу думати!..

От і наше село. Мене везуть поміж чорними тинами і білими хатами з чорними невидючими вікнами. Вже пізно, ніде не сьвітить ся.

Село мовчить мов закладе, мов залякане на вічні віки... мов зрадливе.. Хоч би хто як небудь дав знати....

Самота, самота! Чорне і біле наоколо і все засноване сивим повітрям. Тиша. Лиш владно ступонять копитами коні. Здаєть ся, могли-б розбудити село, але тиша, мовчане, ні руху...

От уже й міст. Ще владніше коні бють копитами. У низу між чорними мертвими вербами біліє скута морозом річка. Так міцно скута, така непорушна як кам'яна і здає ся, що до неї ніколи весна не прийде.

Що се?

Переможно, мов вісуючи щось найкраще, десь над річкою розлягаєть ся крик весняної птахи. З села їй други відгукнули ся... ще... Тай замовкли... Знов тиша. Живая тиша!

До скутої морозом річки прийде весна, ці весняні птахи вісують її!

Тепер я знаю, що думають у цих мовчазних хатах. Це-ж ті, що там заїмали чи в тяжкому сні, чи тужливому безсонні, поставили вартових дозирати за ворогом, за тим, що він діє... Я з цього вгадую багато і тепер знаю все... Стає так легко, так спокійно, мов би у життю буде лиш тяжкий час і аби його перебути, а там усе піде добре, краще ніж було.

Знов чорні типи й білі хати з чорними, але вже здаєть ся видющими вікнами. Та не забаром їх проминаємо і наближаємо ся до гаю з похиленим таємним деревом. Несподівано відтіль вириваєть ся цілий хор пташиних голосів наче зустрі

ваючи мене й проводючи в невільну дорогу, у цю зимову холодну ніч, наче голоси найрідніших, найдорослих...

Запевне, що та варта не знає, що їду іменно я, але бачить, що везуть когось з їхніх. Досить їм побачити людину в такому околі конвою, що би назвати її своєю, і щоб її наче сяєво обвили їхні симпатії, довіре і жаль.

Та який же ми дорогий скарб маємо! Чи починаючи нашу роботу ми хоч у сні насмільовались мріяти про таке велике щасте, про таке довіре і поважане народу? Ми думали, що як і наші батьки будемо довгі, довгі роки робити без надії побачити хоч які небудь примітні результати. А вийшло он що! Тепер нехай мене везуть хоч і на край світа, хоч і на смерть! Я знаю, що моя праця не пропала.

— За думками і не примітила, що он і наші хати... Якже принадно сіяють вікна. Як би мене там радісно зустріли, коли-б я увійшла туди. Коли-б оці чорні верхівні зникли як примара страшного сну і коні повернувши до воріт, стали. Візниця відчинив би ворота і через мить мене-б коні привезли до ганку, а ще через мить, я була-б у хатах. Та навіть ступати на поміст своєї хати була-б втіха! Яке-б щасте було бачити здивовані, радісні облича, як би гарно було опинити ся у своїх хатах ясно освітлених та теплих... Як би мені було гарно серед рідних.

Годі!

Сани все далі й далі... Я повертаю голову назад і дивлю ся на ясні, мов зірки, вікна. Вони все віддаляють ся.... От уже верхівні заступили

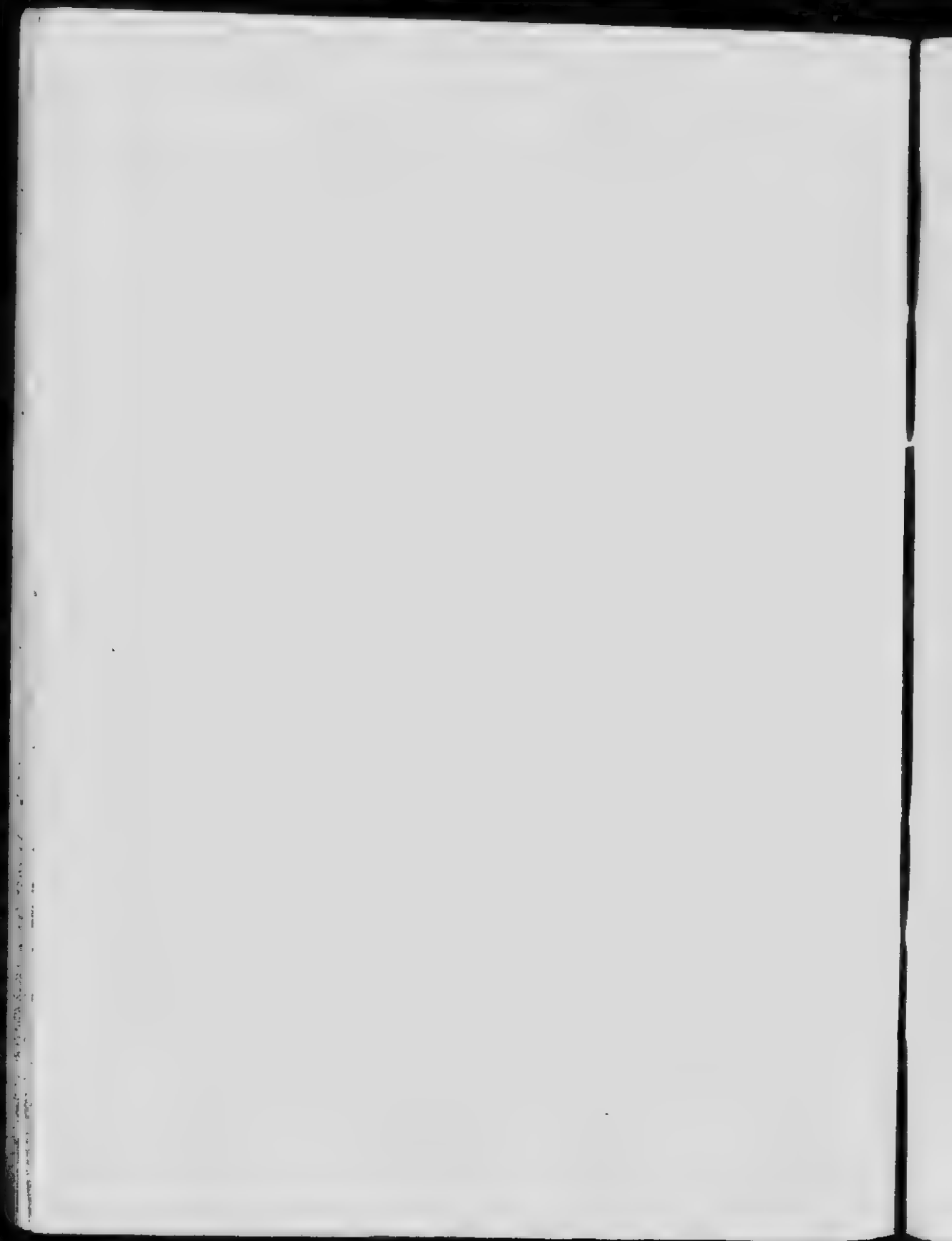
їх. Не видно. Я одна серед одноманітного сірого повітря та білого снігу, одна з ціми чорними примарами на скажених конях, одна у їх повній владі. І ніщо на світі не може мене визволити.....

Ну, дарма!

Мені пригадують ся голоси весняних птахів і я починаю міркувати: раз є весняні птахи. буде й весна!...

Надія Кибалчич.

ТИ ПРИЙШОВ.

(Психольогічний нарис.)

Я тужила за тобою і шукала тебе. Шукала між народом густим і низьким, але находила там лише звук твого імени, бо ти не брат товпи а великий і високий надчоловік, тому тебе між людьми не находила я...

А блукаючи між ними питала усіх за тобою. Вони радо кидали у моє лице твої хиби і відходили. Ті хиби подобали ся мені, бо ти був у них навіть великий, більший чим другі...

У весні-маю бажала я тебе. Зітхала у день і снила у ночі, кожної хвилі линула до тебе тоді, коли ціла природа грала пісню життя-надії, коли й я сподівала ся жити. Твій дух ставав часто передо мною, манив мене усміхом, загадочним виглядом: прийду або не прийду. Ти всміхав ся, але не приходив ніколи...

Одної днини між твоїм а моїм духом станула тінь молодкої дівчини. Тінь була гарна і приманлива і ти цілий скривав ся поза нею. Від сього часу являв ся ти мені усе з сьою тінею, що ставала перед тобою...

Тепер я знала, що ти не прийдеш, не можеш прийти до мене. Я почала виглядати, а почала терпіти. Терпіла за себе і за тебе, бо й ти терпів — надармо.

Надійшла осінь. Посумніла природа в ожи-

даню смерти, посумніла й моя душа, хоч вже не ждала... Бо смерть навіть байдужною стала для мене. Тоді прийшов ти... Я здивована і тянула у твої вічі. Відбивалась у них немов у зеркалі ся тїнь, що тепер аж у душі сховала ся. Вона сидїла там вигідно, смїялась з мене і -- з тебе! Ти прийшов і став говорити. Так слова ті не доходили вже до мого серця. Вони здавали ся мені скреготом нїгтя по шибї і я не слухала їх. За скреготом тим воїк ся смїх гарної тїни...

Ти казав: вона не була менї любовю, була розривкою. Я не думав про неї поважно, я забув ся. Покинув її молодую і прийшов... Навіщо ти прийшов? У моїй душі нема вже тебе. Бо ті слова убили його у менї. Змерзли із зимна.

Чому ти так сказав? Чому не прийшов німий і блідий, зломаний і нещасний, вірною любовю до краю прибитий. Чому?

Я би свою сумовиту голову взяла у білі руки, поклала на свої груди і ніжно втихомиряла. Я би заколисала твою душу піснею про золоту надїю, я би покохала тебе як нещасливого. А так... Навіщо ти прийшов?

Володимира Вільшанецька.

Кнут Гамсун.

КАБЛУЧКА.

Я бачив колись у громадї молоду, закохану дівчину. Її глибокі сині очі сяли, і вона не могла сховати свого почуття.

Кого кохала вона?

Того молодого хлопця, там, біля вікна, сина хазяїна хати — хлопця в мундіру і з голосом лева. Ой, Боже, з яким коханєм стежила вона очима за молодим хлопцем і як неспокійно сиділа вона на стільці!

Коли в ночі ми вертали ся до дому, я сказав, бо знав її дуже добре:

— Яка ясна, чудова ніч! Чи весело було тобі сьогодні? І попережаючи її бажання, я з пучки зняв свою каблучку, що заручив ся знею, й казав далі:

Потім-но, твоя каблучка стала дуже тісна для мене. Коли-б ти віддала її побільшити?

Вона протягла руку й прошепотіла:

— Дай мені мою каблучку, я віддам її побільшити.

І я віддав каблучку.

Через місяць я знову зустрів її. Я хотів спитати про каблучку, але чомусь не спитав.

— Сеж не до спіху, — подумав я, — дам їй ще трохи часу. Але вона кинула погляд на вулицю й промовила:

— Так, правда... Твоя каблучка.... у мене трапилось з нею нещастя: я кудись її засунула

чи, вірнійше згубила її.

І вона ждала на мою відповідь.

— Ти гніваєшся на мене за це? — спитала вона мене трівожно.

— Ні, відповів я.

Ой, Боже, з яким легким серцем покинула вона мене, коли побачила, що я не гніваюся за це.

Потім минув цілий рік.

Я знов вернув ся в ті-ж самі місця і раз у вечері нішов по знайомій, дуже мені знайомій дорозі. І от вона йде мені на зустріч, і очі у неї в троє синіші і в троє більше сяють. Але рот її став такий великий, такий блідий.

— Ось твоя каблучка, — сказала вона, твоя каблучка, що заручився зо мною! Я знову знайшла її, мій любий, коханий, я звеліла її побільшити, тепер вона вже не буде давити тебе. Я глянув на покинуту жінку, на її великий блідий рот. Я подивився на каблучку.

— Е, — сказав з глибоким поклоном, тепер вона занадто широка для мене.

Переклав: Грицько Промінь.

ОБРАЗКИ З ВІЙНИ.

І

Хата.

Перейшли Турки. Стоїть самотна самотою, над високим руслом ріки, окружена голими скелями і ожиняком, хата з позачинюваними вікнами. Боязка визирає. Сонце запада за старим замчищем, що гадюкою сторчить на хребті гори... „І сходить ніч повна хмар і опирів.

Ціле жите навкруги завмерло. Старий явір, поєний невольничою кровію молодців, стоїть як велит коло самотної хати. Неспокійно витягає свої довгі рамена і наче любяча мати стараєся її обняти в свою тінь.

Перейшли Турки... Усі страховища знищення снувалися між ними. Старий явір, який далеко бачить, голосить страшні, а пахучі вітри здержують йому віддих і ховаються наполохани між галузе дерев.

А самотна хата стоїть мовчки у тіни. Лише на великій криші сидить, затаївши ся, кітка спокійна, непорушна, викована дивною любовю до хати. Байдуже про людей, сидить вона, боліє над розлукою, повна уподобаня сидить на покинутій оселі, наче домове божество.

А під хатою, під зачиненими дверми голосить жалібно домашній пес, піднявши голову до неба, спустивши уши на довгу витягнену шию, а його великі очі наповняються болем над розлукою його з жителями тої хати.

Поле навкруги, наче море тіни без филь, воздух тяжкий — усе погружене в тяжкім смутку. А з чорних хмар на небі капають рясні сльози.

III

ДЕЗЕРТИР.

В карловатих корчах на скелях, розжарений спекою сонця, лежить він понуривши лице в долину. Безконечна дорога, утомила його в половині шляху. Обдертий, босий, без оружа, без шапки.

І він спить тепер на спеці. Має сон. Його сон, дивний, незвичайний сон, малює ся в його утомленім тілі. Він тут лежить, похиливши лице в долину, незначно витягнув праву ногу і підняв голову. Його ліве рамя випрямлене неначе би держав дуло своєї рушницї. Праве відкинене на бік неначе би сягав по меч... А сон його не є смертельним сном боязливих.

Саме тепер був він коло довбуша. Боре ся завзято в першій ряді. Коло него і за ним навкруги бrenять кулі. Його товариші падають мертві коло него, інші втікають з переляком з поля борби. Він сам стоїть відважно на полі борби, остав ся посліднім, вистрілив останній набій і очікує славної смерти...

Між тернем на скелях, розпечених проміннями сонця, лежить повалений кулею дезертир. Але на слабім, хорім тілі, яке мучила смертельна тривога, на обезславленім тілі малює ся геройський сон про хоробрість і честь...

III.

ПОХОРОН БОРЦЯ.

Монотонна рівнина. Пограничні камені піль підносять ся немов легкі тіни. Ніякої виразнійшої точки, ніякого знаку розпізнання. Чи се Белестіно? — Хто може се сказати?

Ціла далечінь потонула в мраці; простір спочиває утомлений бурею і війною. Нічого не можна у ній пізнати; нічого не остало при життю. Всьо, що тут стояло, чи дерево, чи каміне всьо похилило ся до землі, знеможене сном.

Безконечна, глибока мовчанка, як далеко засягне око, мовчанка війни і смерти панує над далекою рівниною.

Але над селом землі, понад мовчанкою рівнини порушає ся зовсім поволи чорний похід, дивна процесія. Переразлива музика подібна до сумного хору, прорізує легку, прозору одіж мраки, лунає по безконечнім поли і завмирає на небі.

З гори, зза хмар злітають нараз, привалені звуком труб, кличем смерти постаті з иншого світа — ворони, які жадні кровавого жиру.

А далеко у просторі стоять рядом непорушно і велично горді кедри, подібні до жовнів, які стоять на варті перед переходячим вождом, на широких поли смерти стоять і дивлять ся в простори.

IV.

СЛЕЗИ МАТЕРИ.

Дощ паде і паде безпереривно. На вузкій

вулиці, обсаджений високими кедрами, вітер сумно розліває одежі. Священики в білих одягах оточують цвітами прибрані мари. А вузку вулицю виповняє чорна хмара отворених парасолів. А дощ паде, паде безпереривно.

Сумний похід який посуває ся вузкою вулицею, обсадженою високими кедрами, прибраний в святочні одежі. Офіцери поблискують золотими одностроями а дівчата білим шовком. Кождий молодець пристроєний, як молодий жених. Тепер несуть сумні мощі.

Померший в однострою з золотими вилогами і золотими гузиками. Але гузики і вилоги почорніли від стрільного пороху, а уніформ подіравили кулі.

За домовиною яку несуть поміж рядами високих дерев, ідуть засумовані приятелі і рідня, несуть вінці і поливають їх слезами. Супроводжують мертвого. Куля постигла його далеко від вітчизни. Зложили його у домовину серед байдужої гутірки. Під парасолями іде товпа і гуторить про свої звичайні справи.

Про свої звичайні справи гуторить товпа. Попи поспішно ідуть вперед; вітер рівно-душно повіває хоругви. Лише якась старенька жінка, чужа для всіх біжить коло мар і мервить своє сиве волосе. Старенька оплакує свій власний смуток, свою самотню дитину, яку постигла куля на чужині. А в товпі під парасолями загомоніли: „Хто знає! Се, імовірно буде мати, яка оплакує самотню дитину!” Дощ паде безпереривно, а на цвіти на марах падають гарячі слези матери.

V. КІНЬ.

Розтягнений лежить він на землі, на ниві. На широких поли сліди знищення і пустки. Горде тіло непорушно лежить на траві; голова витягнена вперед, довгу шию вкриває буйна грива, очі широко отворені. Передна нога зігнута, копито застрягло в землю, неначе би кінь хотів порпати її, неначе би бідне звіря за дармо рвало ся, щоби піднести ся і бігти звідси. А побіч него лежить їздець убитий. На ній лежить порожнє сідло і полискує ся срібними прикрасами. Далеко навкруги не чути віддиху живої душі. Війна минула, пройшла; живі поутікали, мертвих похоронено. Сонце ховає ся за гори, а заходячі постідні проміня блукають по гордім чолі коня і зливають ся в золотий вінець на його гриві, в вінець слави.

VI.

На чорній софі не плаче уже бліда жінчина в чорній одежі, жінка резервіста. Не має уже сльоз. Буря прошуміла над чорною головою молоді жінки, а з її великих очей потекли потоки слез. І ті великі чорні очі вдивились в якусь далеку, незнану ціль, за убогими рамами віконця. Там біліє далекий шлях, засаджений тополями. А шлях пустий. Ніхто не іде, ніхто не приходить. Під срібні тополі проводжали великі чорні очі милого в похід. А тепер ті очі вдивили ся в далеку, незнану ціль. А шлях пустий. Милий спочиває в поневоленій землі.

На чорній софі підняв ся маленький, білявий хлопчина, який висунув ся з її рук і встас на свої слабкі-ніжки, простягаючи до неї маленькі рученята. Воно вхопило старий меч, який висів на стіні і сильно притиснуло до себе. Блудним вогником засвітили ся його сині оченята. Але великі чорні очі впили ся в самотну дорогу за убогим віконцем і не бачуть крови малого дитятки.

СОЛОМОНИ.

Сонце так припікає, що аж пригинає робітників до землі, а порох не дають свobodно дихнути. Помимо того лопати бренькотять і дрібне каміне розлітаєть ся по кутах величезних льор.

Він стоїть і вдивляєть, як робітники вимахують справно лопатами, вслухуєть ся в бренькіт і лускіт падаючих предметів, і неначе не зауважує того всего. Його увага як управителя, як того, що звик впроваджувати всякі удішнення звернена на одно.

Лопати в руках робітників видавали ся йому за легкі. Він підійшов до наставника і відізав ся таким голосом, як би зробив важне відкритє:

— Чи ви вже зауважили, що вони вимахують лопатами, як коло стола виделками?

- Так.

— Завтра роздати інші лопати, які пришлю вам.

Слїдуючого дня робітники дістали лопати в двоє більші і від тоді вже не було чути бренькоту, ні стуку, лише управитель інколи показав ся там, де колись роїлось від робітників і поцуривши в долину голову, буркотів сам до себе:

„А то вже годї тепер з тими робітниками що почати! Самі Соломони”...

РАНЕНИЙ ЛЕБЕДЬ.

Се було в Індії...

Одного весняного ранку над царським садом індійського царя Судогхани перелетіла громада білих лебедів. Они летіли в напрямі найблизших на світі гір — Гімаліїв, щоби десь там робити собі гнізда.

Гарні птиці накликали одні других піснями любови і вся біла громада несла ся до снігом покритих верхів.

Свояк царя, Девадатта, натягнув лук і пустив стрілу, котра попала якраз просто під сильне крило лебедя, що летів напереді громади розпростерши широко білі крила в голубім просторі небес.

І лебідь унав. Ясночервоні краплі крови закрили біле піре в тім місци, де ударила злая стріла.

Побачив се наймолодший, але наліпший з царських синів, Сиддархта, обережно взяв ранену птицю і легко положив її собі на коліна. Він сидів тоді загнувши навхрест ноги, як любив сидіти дуже часто і як є звичай в тих сторонах сидіти. Пестощами відгнав він страх нещасної птиці, поправив помяте піре, успокоїв перестрашене серце і зачав гладити його по голові.

Ліва його рука держала лебедя, а правою витягнув він смертоносну сталь з рани і положив на ню свіжих листків і ділющого меду.

Не хочачи малий царевич уколів стрілою свою руку і се заставило його ще більше призадумати ся, що се таке біль. І він зі слезами на очах зачав пестити і жалувати ранену птицю.

До него підійшов слуга і сказав:

— Мій князь убив лебедя, який упав серед отсих рожевих корчів. Він казав мені попросити тебе, щоби ти прислав йому птицю. Чи пришлеш її?

— Ні! — Відповів Сиддархта. Колиби лебідь був мертвий, його треба би післати тому, хто його убив. Але лебідь жиє. Мій брат убив не лебедя, а тільки ту божественну силу, що порушала його білим крилом.

Девадатта довідавшись про таку відповідь, сказав:

— Дика птиця, жива, чи мертва, належить тому, хто на ню стріляв. Доки она літала попід облаки, она не належала до нікого. А коли она упала — она моя. Милий брате, віддай мені мою добычу.

Сиддархта ще білше притиснув лебедя до себе і найбільше поважно сказав:

— Ні! Я говорю — ні! Птиця належить до мене. Она перша з усіх сотворінь, які будуть моїми після права милосердя, права любви. З тих почувань, які ворують тепер мною, я знаю, що буду вчити людей співчуття, я буду заступником усього сотворіння, яке не може себе заступити. Я буду старати ся охоронити від терпіння не тільки самих людей. Однакож коли ти князю не годиш ся зі мною, віддаймо наш спір

до рішення мудрців і зачекаймо на їх присуд.

Так і зроблено. Рада з наймудрійших царських дорадників розглядала і розсуджувала спір. Оден говорив таку думку, другий иншу, а вкінці підніс ся чужий якись нікому незвідний старець і сказав:

— Коли жите має вартість, то живе сотворіне повинно би належати до того, хто спас його жите, а не до того, хто старав ся убити його. Убийник губить і нищить жите, а милосерний піддержує його. Милосердному належить ся лебедь.

І всі признали, що сей присуд був справедливий.

ЧЕСНИЙ З МІЖ ЛЮДИЙ.

Коли всі вихваляли щедрого Хателя Таї і говорили йому, що він найчеснійший між людьми, що нема на світі чоловіка більше благородного як він, той сказав:

— Ні, я не благородний зовсім. Коли я разу одного роздав своїм гостям сорок верблюдів, я побачив в полю одного бідака; він збирав там терен і чортополох, щоби купити собі за них хліба. І я сказав йому: — Чому, убогий чоловіче, ти так ось тут працюєш і не пійдеш до дому Хателя Таї, де кождий тепер дістає усяку поміч?

— Хто може сам собі заробити, — відповів бідак, — тому не потрібний дім Хателя Таї.

Той бідак був о много благороднійший і чеснійший від мене,

ВЕЗИР АБДУЛ.

В усіх часах люди гордили тим, хто прискаржував і доносив на другого, хочби і на ворога свого.

Був давно колись в перського царя розумний везир (міністер), що звав ся Абдул. Всі говорили про него, що він дуже розумний і чесний чоловік.

Іхав він раз час з місто до царської палати, а в місті тогди люди були дуже невдоволені і збігли ся, щоби порадитись що їм робити.

Коли побачили везира, спинили його, зачали кричати, що убють його коли він не зробить того, що они хочуть, а оден чоловік залав везира за бороду і зачав сїпати.

Коли везира пустили і він прибув до царя, той вже знав про все. Цар хотів карати людей, але везир переконав царя, що они нічого такого не зробили, що заслуговало би на кару.

Другого ранку прийшов до везира крамар.

Везир запитав чого йому треба.

А крамар каже:

— Я прийшов сказати тобі, хто був той чоловік, що вчора зневажив тебе, а навіть посьмів взяти тебе за бороду. Я його добре знаю, бо він мій сусід. Він зве ся Нагім.

— От що, каже везир. Добре, що ти сказав. А який він сусід для тебе?

— Для мене він не добрий, тай не злий. Деколи і допоможе.

— А для людей який він?

— І для людей такийже. Жие згідливо.

— А з своїми домашніми як жие?

— Добре жие. Він працювятий чоловік. Домашні його дуже люблять.

— А ти певний, що то він мене зневажив.

— Я стояв недалеко і добре бачив. Він потім мені сам про те говорив. Казав, що коли ще раз попадеш ся йому в руки, то щось гіршого буде.

— А що він про мене говорив?

— Говорив, що ти несправедливий чоловік, людей кривдиш, не жиєш по божому. Казав, що руки твої червоні від людської кривди...

Коли крамар пійшов, везир післав за Нагімом. Нагім догадав ся, що про него хтось доніс і прийшов ні живий, ні мертвий. Прийшовши упав до ніг і просив прощення.

Тогди везир підніс його і сказав:

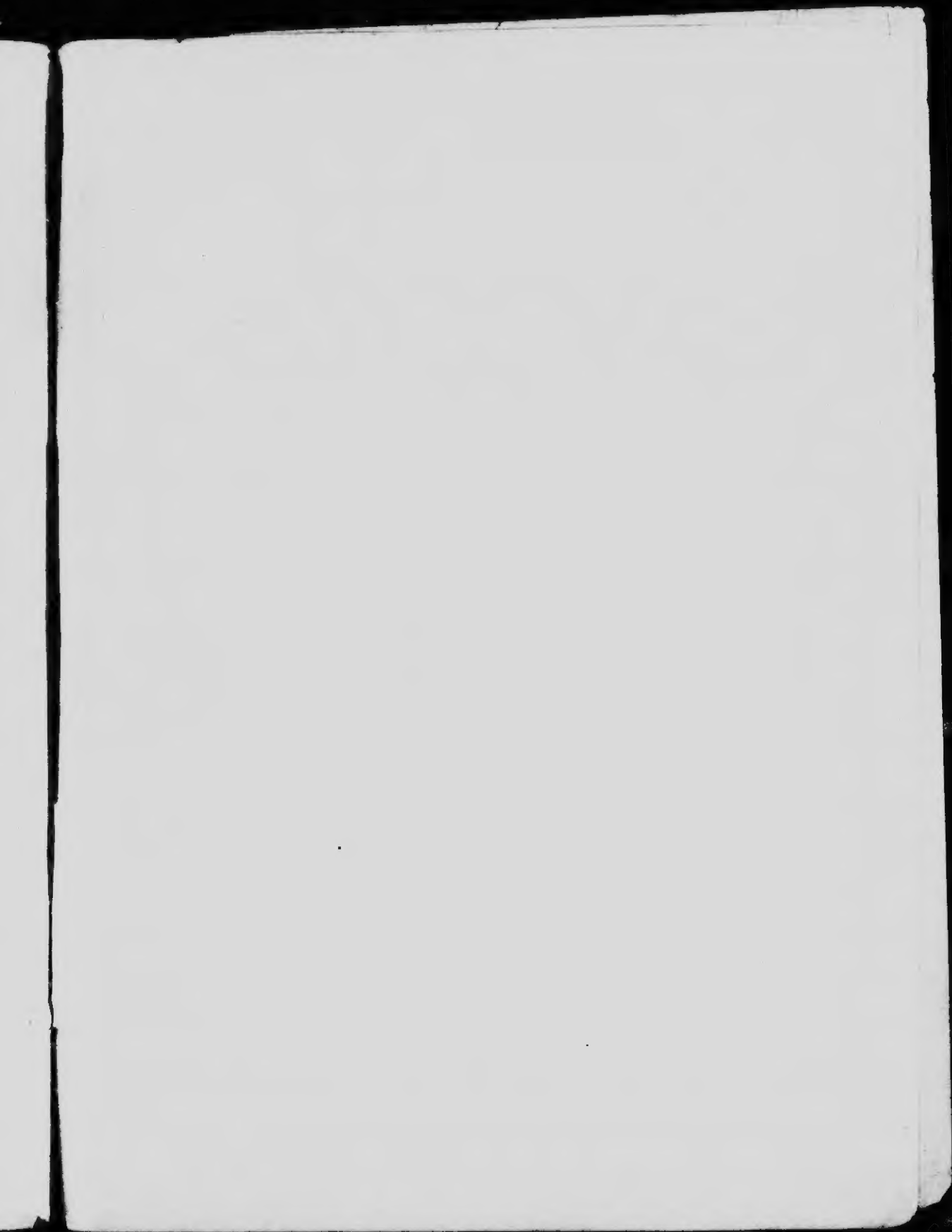
— Не того я тебе кликав... Я власне хотів тебе бачити, щоби тобі сказати, що ти маєш злого сусіда, крамара. Він прискаржував тебе передо мною, отже стережись його і не вір йому в нічім. Йди з Богом!

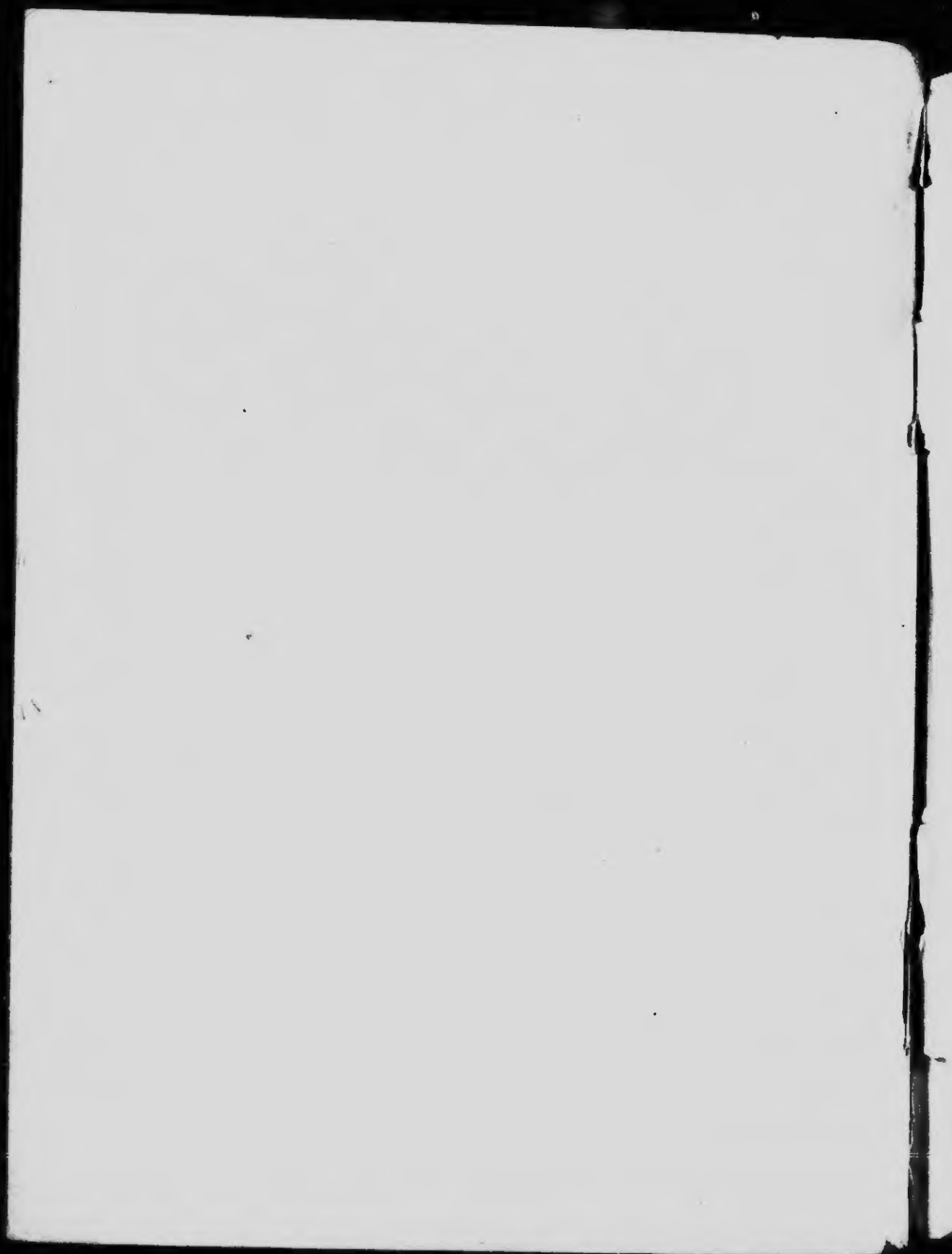
ЗМІСТ:

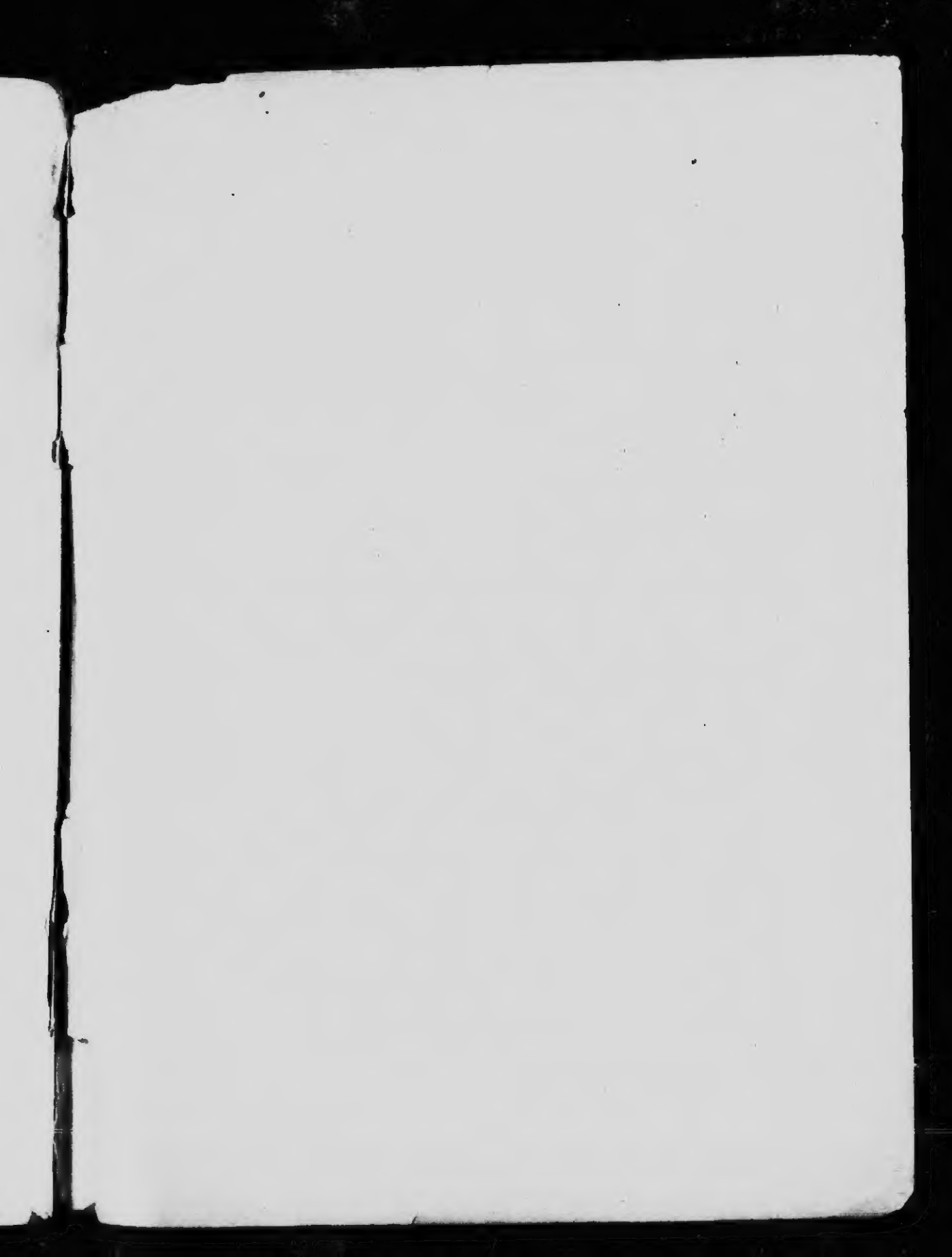
	Сторона
Місяць свідок	3
Весняні птахи	39
Ти прийшов	45
Каблучка	47
Образки з війни	50
Соломони	56
Ранений лебедь	57
Чесний з між людей	59
Везир Абдул	60

ЧИТАЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

найбільшу українську часопись в Канаді, яка виходить щотижня на 16 ст.
Український Голос коштує на рік 2 долари.

Український Голос подає найбільше вістей з України, дописий з життя Українців в Канаді і різних вістей з цілого світа.

В Українському Голосі знайдете наукові статі розвідки, оповідання і багато всячини.

Запренумерувавши собі Український Голос, будете мали в ній найліпшого приятеля, з яким ніколи не розстанетесь.

Передплачуйте отже Український Голос і заохочуйте других до передплати сеї часописі. Нехай не буде ані одної української хати в Канаді, в котрій не знаходив би ся Український Голос!

ПЕРЕДПЛАТУ ПОСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ:

Ukrainian Voice

Box 3626,

Winnipeg, Man

В. У. Голосі дістанете всякі книжки—
жадайте каталога, який висилаємо
ДАРОМ.